

OSGAR VAN TRICHT
SANNE VAN 'T HOF

Omówienie zadośćuczynienia za krzywdę przyznawanego poszkodowanym w wypadkach drogowych w Holandii

Niniejsze opracowanie omawia kwestię zadośćuczynienia przyznawanego na podstawie prawa holenderskiego za krzywdę doznaną przez osoby poszkodowane, które przeżyły wypadek drogowy.

A. Podstawy prawne przyznawania zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez poszkodowanych w wypadkach drogowych

W art. 6:95 holenderskiego kodeksu cywilnego („k.c.”) postanowiono, iż szkoda objęta prawnym obowiązkiem naprawienia obejmuje szkodę w mieniu lub prawie oraz wszelkie inne uszczerbki w zakresie, w jakim ustawa przyznaje prawo do żądania ich naprawienia. W kontekście przedmiotu niniejszego opracowania oznacza to konieczność spełnienia dwóch przesłanek: (i) istnienie ogólnego ustawowego obowiązku odszkodowawczego oraz (ii) istnienie ustawowego prawa do żądania zadośćuczynienia.

Pierwszą przesłanką jest ustawowy obowiązek naprawienia szkody. W przypadku czynów niedozwolonych podstawowy obowiązek naprawienia szkody wynika z art. 6:162 k.c., który stanowi, iż osoba popełniająca dający się jej przypisać czyn niedozwolony wobec innej osoby, zobowiązana jest naprawić wyrządzoną w jego rezultacie szkodę. Jest to obowiązek naprawienia szkody na zasadach ogólnych.

W odniesieniu do wypadków drogowych, szczególny obowiązek naprawienia szkody przewiduje art. 185 holenderskiej ustawy o ruchu drogowym (*Wegen Verkeerswet*) [u.r.d.]. W myśl tego przepisu, jeśli uczestniczący w ruchu drogowym pojazd mechaniczny spowodował – na skutek wypadku drogowego – szkodę na osobie lub mieniu, które nie były przewożone w tym pojeździe¹,

---

1. Niezależnie od tego, kierowca lub właściciel pojazdu może być odpowiedzialny wobec pasażera na podstawie przepisów kodeksu cywilnego.

to właściciel lub ewentualnie posiadacz pojazdu zobowiązany jest do naprawienia szkody, chyba że można wiarygodnie stwierdzić, iż wypadek wynikł z działania siły wyższej lub został spowodowany przez osobę trzecią, za którą właściciel lub posiadacz pojazdu nie ponosi odpowiedzialności.

Drugą przesłanką jest istnienie prawa do żądania zadośćuczynienia, przy czym prawo to musi wynikać z przepisów ustawy (art. 6:95 k.c.). Takie prawo przyznaje art. 6:106 k.c., w myśl którego osoba doznająca uszczerbku niestanowiącego szkody w mieniu lub prawie jest uprawniona do godziwie wymierzonego zadośćuczynienia: (a) jeśli uszczerbek został przez zobowiązanego wyrządzony celowo; (b) jeśli poszkodowany doznał uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia, uszczerbku na honorze bądź reputacji lub innej szkody na osobie; (c) jeśli uszczerbek polega na znieważeniu pamięci po osobie zmarłej wobec małżonka zmarłego (pod warunkiem że nie byli w separacji), partnera w związku partnerskim lub krewnego do drugiego stopnia, pod warunkiem że sam zmarły – gdyby żył – miałby w związku z taką szkodą prawo do zadośćuczynienia za uszczerbek na honorze bądź reputacji².

W tym miejscu warto wskazać inny akt prawa holenderskiego odnoszący się do naprawienia szkody wyrządzonej wypadkiem drogowym, czyli ustawę o odpowiedzialności w ruchu drogowym (*Wet aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen*) („u.o.r.d.”). Zgodnie z tą ustawą, właściciel i posiadacz pojazdu mechanicznego zobowiązany jest „posiadać” ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej. Natomiast art. 6 u.o.r.d. stanowi, iż poszkodowany w wypadku drogowym może występować bezpośrednio do ubezpieczyciela właściciela lub posiadacza pojazdu.

W Holandii wyróżnia się trzy funkcje przyznawania zadośćuczynienia poszkodowanym: (i) funkcję kompensacyjną, (ii) funkcję wynagradzającą oraz (iii) funkcję prewencyjną, przy czym ta ostatnia jest w literaturze krytykowana.

Najważniejszą funkcją jest funkcja kompensacyjna, choć w przypadku krzywdy nie jest łatwe ustalenie wartości pieniężnej, która jest niezbędna do jej naprawienia. Już w 1943 r. Sąd Najwyższy stwierdził, iż poczucie sprawiedliwości bardziej służy sytuacja, w której zadośćuczynienie przyznano, choćby było niepełne i w dużej mierze niezbyt odpowiednie wobec doznanej krzywdy, niż gdyby takiego zadośćuczynienia miało nie być wcale. Jeśli chodzi o funkcję kompensacyjną, przedmiotem dyskusji stała się kwestia znaczenia, jakie należy przypisać świadomości cierpienia po stronie poszkodowanego. W 2002 r. Sąd Najwyższy orzekł, iż brak świadomości u poszkodowanego (np. na skutek zapadnięcia w śpiączkę) nie wyłącza jego prawa do zadośćuczynienia, ma jednak wpływ na stopień cierpienia oraz wysokość świadczenia.

B. Rodzaje szkody na osobie uprawniające do żądania zadośćuczynienia za krzywdę wyrządzoną wskutek wypadku drogowego

Według prawa holenderskiego, szkodę można podzielić na majątkową i niemajątkową. Za tę ostatnią należy się zadośćuczynienie. Brak jest jednoznacznej definicji szkody niemajątkowej (krzywdy), za którą należy się zadośćuczynienie (*Smartengeld*). Sąd Najwyższy stwierdził, iż krzywda obejmuje cierpienie, w tym ból, smutek i żal, utratę radości życia oraz niemożność cieszenia się życiem. W literaturze spotyka się różne definicje tego pojęcia. Najszerzą obecnie definicją krzywdy jest „uszczerbek w dobrostanie”, przy czym dobrostan można określić jako odpowiedni poziom

---

2. Wystarczy, że zostanie spełniona jedna z tych przesłanek.

zdrowia fizycznego i psychicznego. Wśród innych definicji warto wspomnieć o tej, która określa mianem krzywdy stan znacznej przykrości oraz umniejszenia „condition humaine”.

Przykładem szkód na osobie podpadających pod pojęcie krzywdy jest ból fizyczny, rozstrój psychiczny, strach, zmniejszona witalność, smutek, oszpecenie cielesne, itp.

C. Metoda ustalania zadośćuczynienia za krzywdę wyrządzoną wskutek wypadku drogowego

Przy ocenie wysokości zadośćuczynienia za krzywdę konieczne jest przede wszystkim ustalenie osoby odpowiedzialnej. Jak wspomniano, najpowszechniejszą podstawą ustalania odpowiedzialności jest art. 6:162 k.c.

Następnie ustala się szkodę spowodowaną popełnionym przez tę osobę czynem niedozwolonym. W tym celu należy wykazać istnienie związku przyczynowo-skutkowego, przy czym istotny jest reżim odpowiedzialności oraz charakter szkody. Mówi o tym art. 6:98 k.c., zgodnie z którym naprawieniu podlega wyłącznie szkoda, której relacja do zdarzenia powodującego odpowiedzialność dłużnika pozwala ją przypisać dłużnikowi, z uwzględnieniem reżimu odpowiedzialności i powstajej szkody, jako skutek tego zdarzenia.

Po ustaleniu odpowiedzialności oraz relacji przyczynowo-skutkowej, konieczne jest określenie rozmiaru szkody. W myśl art. 6:97 k.c., sąd ocenia szkodę w sposób najbardziej odpowiedni do jej charakteru. Jeśli nie jest możliwe dokładne wymierzenie wielkości szkody, należy ją oszacować. Zgodnie z art. 6:106 k.c., w przypadku krzywdy kwota zadośćuczynienia winna być godziwa. Daje to sądowi holenderskiemu duży zakres uznania przy zasądzaniu zadośćuczynienia. Przy tym jedyną wskazówką ustawodawcy jest, by przy rozstrzygnięciu brać pod uwagę wszystkie okoliczności sprawy (takie jak wiek i zawód poszkodowanego, jego cele życiowe, charakter i powagę szkody, odpowiedzialność, cierpienie, itp.).

Określenie wymiaru szkody dokonuje się co do zasady według następującego wzoru: $x - y = \text{szkoda}$, gdzie x oznacza stan rzeczy, gdyby do wypadku nie doszło, zaś y – stan rzeczy po wypadku (czyli sytuację obecną). Choć wzór ten sam w sobie jest prosty, to jednak jego zastosowanie w praktyce zwykle wcale nie jest łatwe z powodu niepewności co do przyszłych zdarzeń i rozwoju sytuacji.

Zadośćuczynienie z reguły ustala się, odnosząc dany przypadek do wcześniejszych podobnych spraw, w których zasądzono zadośćuczynienie. Zgodnie z orzeczeniem Sądu Najwyższego z 17 listopada 2000 r., sąd rozstrzygający sprawę winien mieć na uwadze kwoty przyznane poszkodowanym przez inne sądy w podobnych sprawach. Przydatne informacje pomagające w dokonywaniu tego rodzaju porównań znaleźć można w Magazynie Prawa Drogowego, w części zatytułowanej *Smartengeldgids*. Jest to swego rodzaju przewodnik omawiający całość orzecznictwa dotyczącego zadośćuczynienia za krzywdę. Publikacja ta jest użyteczna zarówno dla osób próbujących uzyskać zadośćuczynienie, jak i dla podmiotów potencjalnie zobowiązanych do jego wypłacenia (jak towarzystwa ubezpieczeniowe).

Obok rozmiaru szkody, wpływ na konkretną kwotę odszkodowania (zadośćuczynienia) przyznanej poszkodowanemu mogą mieć następujące przepisy. Przede wszystkim zastosowanie znajduje art. 6:100 k.c. stanowiący, iż jeśli z danego zdarzenia wynika dla poszkodowanego zarówno szkoda, jak i korzyść, to korzyść tę należy uwzględnić przy ustalaniu zakresu naprawienia szkody, o ile jest to zasadne. Zaś według art. 6:101 k.c., jeśli wśród okoliczności, które przyczyniły się

do szkody, są takie, które można przypisać poszkodowanemu, wówczas mogą one spowodować zmniejszenie obowiązku naprawienia szkody. Natomiast art. 6:109 k.c. daje sądowi, w określonych przypadkach, możliwość miarkowania odszkodowania, gdyby brak miarkowania doprowadził do niedopuszczalnych skutków. Przepis ten precyzuje, że sąd może zmniejszyć obowiązek zapłaty odszkodowania, jeśli przyznanie go w pełnej wysokości doprowadziłoby do oczywiste niedopuszczalnych skutków w danych okolicznościach, które obejmują w szczególności charakter odpowiedzialności, stosunek prawny istniejący między stronami oraz ich zasoby finansowe. Jednak w wyniku miarkowania nie można ustalić odszkodowania w kwocie niższej niż kwota, na którą dłużnik się ubezpieczył lub był zobowiązany się ubezpieczyć w zakresie odpowiedzialności cywilnej.

D. Przeciętne kwoty zasądzone dla niektórych rodzajów krzywdy doznanej przez poszkodowanych w wypadkach drogowych

Pomijając pewne wyjątki, można przyjąć, że przeciętne zadośćuczynienie zasądzone w Holandii w 2009 r. nie przekraczało 200 000 EUR.

Zgodnie z tym, co napisano powyżej, sąd ustala konkretną kwotę, porównując daną sprawę do wcześniejszych, podobnych spraw. Najważniejszą publikacją służącą do takich porównań jest, jak już wspomniano, przewodnik zatytułowany *Smartengeldgids*, który publikowany jest co trzy lata. W przewodniku tym orzecznictwo podzielone jest na cztery grupy spraw, w tym sprawy dotyczące zadośćuczynienia za krzywdę spowodowaną wypadkiem. Każda z grup dzieli się z kolei na części odpowiadające charakterowi szkody.

Poniżej podano kilka przykładów kwot orzeczonych tytułem zadośćuczynienia poszkodowanym w wypadkach drogowych przez holenderskie sądy okręgowe, sądy apelacyjne oraz Sąd Najwyższy.

W 2006 r. Sąd Okręgowy w Amsterdamie zasądził 4856 EUR zadośćuczynienia dla 61-letniej sprzątaczkii, która w wypadku drogowym doznała obrażenia ramienia oraz prawego kolana. Uraz kolana okazał się trwały, przez co nie mogła ona wykonywać swoich obowiązków zawodowych ani uprawiać hobby.

W 2007 r. Sąd Okręgowy w Arnhem przyznał 9540 EUR zadośćuczynienia innej sprzątaczkce, która doznała urazu lewej kostki i spędziła dziesięć dni w szpitalu. Z powodu urazu poszkodowana nie była w stanie jednorazowo iść dłużej niż przez dziesięć minut oraz miała problemy z chodzeniem po schodach i kłękaniem. Prawdopodobnie konieczna była kolejna operacja.

Z kolei w 2006 r. za krzywdę wynikłą z wypadku drogowego pewien kierowca uzyskał w Sądzie Okręgowym w Arnhem zadośćuczynienie w kwocie 4280 EUR. Wypadek spowodował u niego poważny wstrząs mózgu, kilka obrażeń głowy, złamanie dwóch zębów, złamanie trzech kości śródreczęca, złamanie nadgarstka z przemieszczeniem oraz rany klatki piersiowej. Jednak nie doszło do ograniczenia możliwości wykonywania zawodu przez poszkodowanego.

Zadośćuczynienie w kwocie 42 400 EUR orzeczono w przypadku 50-letniego motocyklisty z tytułu krzywd doznanych na skutek zderzenia z samochodem. Spędziwszy pięć miesięcy w szpitalu, w tym sześć tygodni na intensywnej terapii, poszkodowany nie mógł poradzić sobie z konsekwencjami zdarzenia (zwyrodnieniowe dysfunkcje biodra oraz kończyn górnych i dolnych, powodujące zaburzenia czucia oraz ból). Sąd orzekł, że w świetle okoliczności wypadku poszkodowany przyczynił się doń w 75 proc., przez co ostatecznie przyznano mu jedynie 10 600 EUR.

W 2006 r. Sąd Okręgowy w Leeuwarden zasądził 1070 EUR dla 14-letniej dziewczynki, która na skutek wypadku drogowego doznała wstrząsu mózgu i amnezji (jechała rowerem i została potrącona przez motocyklistę).

Z kolei zadośćuczynienie w kwocie 27 500 EUR uzyskała w Sądzie Okręgowym w Amsterdamie młoda praktykantka księgowa, która miała wypadek drogowy podczas jazdy samochodem na przednim miejscu pasażera bez zapiętych pasów. Poszkodowana doznała poważnego urazu mózgu, przez co nie mogła wykonywać zawodu księgowej. Ponieważ nie miała zapiętych pasów, sąd uznał, że przyczyniła się do szkody w 15 proc.

Bardzo powszechnym obrażeniem powstającym na skutek wypadków drogowych jest uraz szyjnego odcinka kręgosłupa. Za tego rodzaju uraz orzekano zadośćuczynienie w kwotach od 860 EUR (1999 r., Sąd Okręgowy w Den Bosch) do 41 515 EUR (2000 r., z uwzględnieniem indeksacji, Sąd Okręgowy w Utrechcie, poszkodowany został częściowym inwalidą).

E. Regulacje szczególne dotyczące wypłaty zadośćuczynienia za krzywdę przez ubezpieczycieli dla poszkodowanych w wypadkach drogowych

Holenderski Związek Ubezpieczycieli (*Verbond van Verzekeraars*) ustanowił zasady postępowania w przypadkach szkód na osobie. Poniżej omówiono pokrótce najważniejsze z nich.

Reguły postępowania w sprawach szkód na osobie doznanych w wypadkach („Gedrageregels bij de behandeling van personenschade in het verkeer”)

Ta grupa zasad została ustanowiona dla zapewnienia przejrzystości postępowania szkodowego dla poszkodowanych w wypadkach drogowych, ma także na celu przyspieszenie likwidacji szkody. Zasady te, zebrane w jedenastu artykułach, dotyczą wyłącznie szkód na osobie.

Reguły postępowania w przypadku szkód na osobie („Gedragencode behandeling letselschade”)

Te zasady postępowania wobec poszkodowanych zostały opracowane w 2006 r. przez Uniwersytet w Tilburgu przy wsparciu Ministerstwa Sprawiedliwości. Ich nadrzędnym celem jest usprawnienie pozasądowego dochodzenia roszczeń z tytułu szkód na osobie poprzez promowanie jakościowo lepszego, szybszego i mniej kosztownego postępowania, które byłoby przyjazne dla poszkodowanego.

Kodeks zawiera dwadzieścia szczegółowych zasad, opartych o następujące wartości podstawowe:

- kluczowa rola poszkodowanego,
- szacunek we wzajemnych kontaktach,
- budowanie i pogłębianie zaufania,
- konstruktywne konsultacje,
- zachowanie stosownej szybkości postępowania,
- wspólne rozwiązywanie problemów,
- wzajemna kontrola.

Kodeks postępowania dla ubezpieczycieli („Gedrageregels verzekeraars”)

Ten kodeks promuje podstawowe wartości w ramach polityki odpowiedzialności społecznej przedsiębiorców sektora ubezpieczeniowego przy zachowaniu ich tożsamości jako ubezpieczycieli. Do pięciu najważniejszych zasad należą: rzetelność, profesjonalizm, solidarność, odpowiedzialność społeczna oraz przejrzystość.

Uwagi końcowe

Proces ustalania zadośćuczynienia za krzywdę przyznawanego poszkodowanym w wypadkach drogowych w Holandii można skrótowo opisać w sposób następujący.

Po ustaleniu odpowiedzialności sprawcy oraz relacji przyczynowo-skutkowej między zdarzeniem a szkodą, sąd ocenia kwotę zadośćuczynienia, którą należy przyznać poszkodowanemu. Ocena ta dokonywana jest przy znacznym zakresie uznaniowości sądu, a ustawodawca wymaga jedynie (art. 6:106 k.c.), by orzeczone zadośćuczynienie było „godziwie wymierzone” oraz by wzięto pod uwagę wszystkie okoliczności sprawy. Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego, oceniając daną sprawę, sąd winien mieć na uwadze kwoty zadośćuczynienia przyznanego poszkodowanym w podobnych sprawach, w czym pomocne jest zestawienie pod tytułem *Smartengeldgids*.

Zapoznanie składu orzekającego z wszystkimi istotnymi okolicznościami sprawy oraz z precedensami orzecznictwymi w podobnych sprawach należy do zadań pełnomocników stron postępowania.

OSGAR VAN TRICHT – adwokat, Bosselaar & Strengers Advocaten, Utrecht.

SANNE VAN 'T HOF – prawnik, Bosselaar & Strengers Advocaten, Utrecht.